

aminek nyomán jegyzetek készülnek, addig a harmadik esztendőben már úgyszólván teljesen megszűnik ez a tömegtanítási eljárás. A hallgatók és professzoraik közt egészen közvetlenné válik az érintkezés, az egyes jelöltek maguk választotta sajátos szakmájuknak megfelelő témákkal foglalkoznak és tanáraik kritikai irányításával végzett kutatómunkájuk eredményéről egyénenként számolnak be. Itt tehát az együttes munkát az egyéni tevékenység és képzés váltja fel. Akadnak olyan hallgatók is számosan, akik a 2. évfolyam elvégzésekor mint *undergraduate*-ek, vagyis nem teljesen végeztek ott hagyják az egyetemet, állást vállalnak és a harmadik év penzumát két esztendőre elosztva esti egyetemi kurzusok keretében sajátítják el.

Bármint legyen is, az ilyen okleveles kereskedők jövő boldogulása szempontjából rendkívül fontos az, hogy kellő tapintattal tudjanak viselkedni oly régi vágású főnökökkel szemben, akik kiváló üzletemberek ugyan, de elméleti felkészültséggel-diplomával nem rendelkeznek.

A teljesség kedvéért idejegyzem, hogy a Kereskedelmi Oktatásügyi Nemzetközi Szemléjének² 1927 novemberi (3.) száma, amelyből fenti cikkemnek nyersanyagát merítettem, ezenkívül tartalmazza a Kereskedelmi Oktatásügyi Nemzetközi Egyesület alapszabályait, tagjainak legújabb névjegyzékét, a nyári neuchâtel-i kurzusról és a vele kapcsolatos különböző ülésekről szóló részletes híradást, a hollandiai kereskedelmi oktatás ismertetését és végezetül az Északamerikai Egyesült Államok, valamint Németország kereskedelmi oktatásügyének bibliográfiáját.

Láczer István.

IRODALOM.

Dr. Frank Antal: Önismeret. Önmegismerésre való nevelés. Budapest, 1928. Révai Irodalmi Intézet kiadása. (283 lap.)

A szerzőt, mint *Lelki megújulás* című könyve és különböző folyóiratokban közzétett tanulmányai mutatják, az erkölcsi nevelés nagy problémája foglalkoztatja elsősorban. Most megjelent műve, az *Önismeret* is erről tanuszkodik.

Előbb végigvezet a történelem fonálán és megismertet a nagy gondolkodóknak az önismeretre vonatkozó tanításával. A történeti visszapillantás után az önismeretre való nevelés elméletével foglalkozik és azt mondja: „Napjainkban az önismeret olyan fogalmára van szükségünk, hogy mindenki ismerje meg egyéni erejét, sajátos testi és lelki képességeit, ... de még nagyobb szükség van arra, hogy figyelmünket a magunk fogyatékoságaira irányítsuk; végül pedig az önismeret fogalmából ki kell zárunk a valódi vagy képzelt értékeinkben való tetszelgést.“ Ezt a meghatározást később többször kiegészít.

² *Revue Internationale pour l'Enseignement Commercial.* Zürich.

szíti, újabb ismertetőjelek hozzáadásával világosabbá teszi. *Az önismeret és naplóvezetés* című fejezetében azt kívánja, hogy a szülő tartson naponta gyermekével együtt (annak 2—3 éves korától fogva) egyszer szemlét a gyermek élete felett és jellemző jó és rossz tetteit — az ő jelenlétében — írja be a naplóba. A szülőnek ezt a naplót addig kell vezetnie, amíg a gyermek annak vezetését magától el nem vállalja. Ilyenszerű füzet bevonulhat az iskolába is, ahol a személyi lap formáját ölti. Ezzel kapcsolatban az az érzésem, mintha a naplóvezetés értékelésénél túlozna a szerző. *Az önismeret és igazmondás* című fejezetben válaszol azokra az ellenvetésekre, hogy a lelki rajzok értékét lényegesen leszállítja, esetleg meg is semmisítheti a hazugság lehetősége. Tényleg előfordultak olyan nyilatkozatok, amelyek nem felolták meg a valóságnak, azonban ezek száma oly kicsiny volt, hogy inkább csak kivétel-számba mentek. E kérdésben az igazmondás jelentékeny százaléka azoktól is függ, akik rajtunk kívül növendékünkre még — esetleg ellenkező — hatást gyakorolnak. (Tanítótársak, tanártársak, növendéktársak, szülők stb.) Az önismeret taglalásánál az egyéni multat is szóba hozza s idézi G. E. Müllert, aki nem sokra becsüli a reminiscenciákat, de a szerző Szent Ágostonnal tart és helyesli multunk eseményeinek felidézését. Az önismeretre való törekvés magában rejtí az elhatározást is, hogy ne a megélhetés szükségessége, hanem a testi és lelki képességeknek tudata, a hivatottság belső ösztönző ereje vezessen arra a pályára, amelyet az egyes a közösség életében betölteni kíván. (Pályaválasztás.) Idézhetnék még több részletet is annak bizonyítására, minő alapossággal tárgyalja a szerző az önismeret elméletét. Minden gyermeknevelőnek el kell olvasnia pl. a *Nevelői önismeret Pestalozzán keresztül* című fejezetet, ahol az ötödéves tanítójelöltek arról számolnak be, milyen nevelői lökést kaptak Pestalozzától. Az ifjak érdekes nyilatkozataiból legyen szabad itt csak egyet-kettőt idéznem: „Azon leszek, hogy hatásomra átalakuljanak a legrosszabb gyermekek is. Barátságossá, kedves helyé teszem iskolámat, ahová nem kényszerrel, hanem örömmel jönnek a gyermekek.“ — Vagy: „A leghagyatottabb, a legrosszabb gyermekekkel fogok majd első-sorban foglalkozni.“ (Ime a gyógypedagógus-jelölt!)

De a szerző igazi hivatottsága *Az önismeretre való nevelés gyakorlatának* tárgyalásában táru szemünk elé. A 7—10 éves gyermekektől azt kérdezi: „Milyen vagyok én?“ és „Milyen szeretnék lenni?“ A feleletek bájos gyermeki elhatározások, akarások. A második gyermekkor a 10—14 évesek önismeretét tárja elének. Herakles volt a norma, akinek a hamis örömmel teli élet útja vagy a nehéz, de a halhatatlansághoz vezető út között kellett választania. A szerző a kis polgáristákat is rábírta az önmagukba való bepillantásra és megnyilatkozásra. A kis 13—14 éves polgáristák azokra a kérdésekre felelnek — a szerző szösz szerint közli jellemző és tanulságos feleleteiket —, amelyeket a szerző Mátyás királlyal, Toldi Miklóssal, Bencével, Toldi Györggyel kapcsolatosan ad fel nekik. Szomorú, de korunk iparosképzésére jellemző adatokat olvasunk a kis iparosinasok önismereti rajzaiban: „Mesterem legfőbb, úgynevezett jól bevált tanítási módszere, melyet magamon is

számtalanszor tapasztaltam, a verés volt.“ Vagy: „A tanoncidó alatt minden fiúnak eldurvul a lelke.“ Végül is lehangoltan állapítja meg a szerző, hogy akárhány írásban nem az inasfiú hibáját látjuk, hanem családjának nyomorúságát, a fiú elhagyottságát, mesterének és általában a műhelyben lévőknek ridegségét, szívtelességét. A *Mohács magyarja és mai tanítványaink* című fejezet az iskolai ünnepélyekre tereli a figyelmet; megtudjuk belőle, hogyan kell ezeket és hasonló ünnepeket lelki haszonnal megtartani. Nem is gondolná az ember, hogy pl. a nyelvek tanítása kapcsán mennyi alkalom kínálkozik az önismeret gyakorlására; ezt tárgyalja a szerző egyik legérdekesebb fejezetében, melynek címe: *Önismeretre való törekvés a német nyelv során. Milyenek vagyunk Assisi Szent Ferenc tükrében?* című fejezet ezzel végződik: „Vajjon olyan »Előre!«-e a jelszavunk, amely szerint mást küldünk előre, magunk pedig hátramaradunk? Vagy pedig jelszavunknak ezt választjuk: »Utánam!«, azaz mástól nem kívánunk egyebet, mint amit magunk már megtettünk.“ Lisieuxi Szent Teréz néhány önismereti megnyilatkozását azért közli a szerző, hogy a leendő tanítónők az ezzel való összehasonlítás alapján önismeretre jussanak s hogy őket hasonló nevelői lélekre való törekvésükben támogassa. Egyik tanítónőképző-intézet növendékeinek erre vonatkozóan tett írásbeli megnyilatkozásaiból tényleg sok lelki gyarapodás tűnik ki. Egyik-másik jelölt nemes felbuzdulásában aztán túlzásra is ragadtatta magát. Túlzásnak tartom pl. ezt a kitétel: „Elhatároztam, hogy hibáimat minden kényszerítő körülmény nélkül mindig bevallom, akkor is, ha senki sem kérdezi.“ „Ha igaztalanul elítélnék, nem mentegetőzöm.“ Ha ezt az elhatározását beváltja ez a jelölt, az életben sok kellemetlensége lesz, az bizonyos; de korunkban meg sem értik. A tanítónak önértetre és tekintélyre is szüksége van kar társai, tanítványai és a szülők előtt.

Ezek a kiragadott kis mozaikdarabok közről sem elegendők arra, hogy ezt az alapos művet igazi jelentőségében élénk állítsák. A munkát kellően értékelni csak az tudja, aki elejétől végig elolvasta. A szerző érdeme az a tiszteletreméltó törekvés, hogy növendékeiből nemcsak gazdag tudású, hanem gondolkodó, jellemes, meggyőződésből vallásos és helyes erkölcsi eszmények szerint cselekvő polgárokat óhajt nevelni, ami különben minden tanítónak legfőbb célja és eszménye.

Eltes Mátyás.

A Fővárosi Pedagógiai Könyvtár Évkönyve és szemelvényes Szakjegyzéke 1928. Új folyam, 1. szám. XVIII + 212 lap.

Ennek a hivatalos kiadványnak kritikai méltatása ide kívánkozik, mert könyvek, könyvtárak, könyvjegyzékek a pedagógiának és a pedagógusoknak elsőrendű, nélkülözhetetlen kellekai. Alapos betekintés után nyomban megállapíthatjuk, hogy a szerkesztők derekas munkát végeztek. A könyvnek vezető része: a könyvtár története, 1928. évi állapota, úgyszintén a végére illesztett folyóiratok jegyzéke és a betűrendes név- és címjegyzék az Évkönyv céljának, jellegének teljesen megfelel. Ugyanezt, sajnos, nem mondhatjuk a kiadvány zömét (3—172. l.) alkotó „szemelvényes“ Szakjegyzékről, amelyet